

Naiset Rauhan Puolesta

Women for Peace in Finland

Kyllä rauhankulttuurille • Kyllä ihmisyydelle • Kyllä rauhalle • Uraaniaseet täyskieltoon • Asemiljardit ruokaan • Ydinaseriisunta

12.1.2009

Työ- ja elinkeinoministeriö

Valtioneuvosto

Lähetäjät: Naiset Atomivoimaa Vastaan – liike

Ulla Klötzer, Järvikyläntie 6, 02780 Espoo

Naiset Rauhan Puolesta –liike

Lea Launokari, Kaksosmäki 24, 02400 Kirkkonummi

Asia: Diaarinumero: 820/815/2008

Lausunto koskien Posiva Oy:n loppusijoituslaitoksen laajentamisen YVA-selostusta.

Maailmassa on tuotettu korkea-aktiivista ydinjätettä jo yli 50 vuoden ajan, mutta missään päin maailmaa ei ole vielä näille ydinjätteille otettu käyttöön loppusijoitustilaa.

Saksan Ympäristöasioiden asiantuntijaneuvosto (Sachverständigenrat für Umweltfragen) totesi vuonna 2000, ettei tähän asti ole keksitty minkäänlaista luonnontieteellisesti kiistatonta ratkaisua korkea-aktiivisen jätteen turvalliselle loppusijoitukselle. Neuvosto pitää tuhansia vuosia kattavan takuun antamista turvallisuudelle "lähes pois suljettuna".

Moni taho myöntää avoimesti, ettei voida mennä takuuseen siitä, että Suomen ja Ruotsin yhteisesti kehittämän KBS-menetelmän mukaiset loppusijoituskapselit tulevat aiheuttamaan radioaktiivisia päästöjä vuosituhansien aikana. Kuitenkin on täysin mahdotonta tiedottaa jätteiden vaarallisuudesta tuleville sukupolville kymmeniä ja jopa satoja tuhansia vuosia eteenpäin. Harva meistä pystyy edes tulkitsemaan mitä noin tuhat vuotta sitten kirjoitetuissa viikinkiajan riimukivissä lukee.

Sten Widman, Uppsalan yliopiston valtiotieteen dosentti totesi Svenska Dagbladetissa (07.01.08)

"Termi loppusijoitus on olemassa vain jotta luodaan illuusio siitä, että on ratkaistu ongelma, joka itse asiassa on haudattu katastrofi, ja odottaa vain sen tapahtumista."

Yhteiskunnan kokonaisedun kannalta on minimoitava vuosituhansia säteilevän korkea-aktiivisen jätteen aiheuttamia riskejä. On moraalisesti ja eettisesti tuomittavaa siirtää tuleville sukupolville taloudellista ja teknistä vastuuta energiamuodosta, joka ei ole tuottanut heille mitään hyötyä ja jonka käytöstä he eivät ole olleet päättämässä. Jotta tappavaa korkea-aktiivista ydinjätetaakkaa ei kasvatettaisi vielä raskaammaksi tuleville sukupolville on atomivoiman tuotanto ja korkea-aktiivisten jätteiden tuottaminen lopetettava kokonaan.

Naiset Atomivoimaa Vastaan ja Naiset Rauhan Puolesta –liikkeet vaativat,

että Suomessa on käytävä laajaa ja avointa kansalaiskeskustelua korkea-aktiivisen jätteen kaikista loppusijoitusvaihtoehdoista sekä myös siitä, että jätteitä ei loppusijoiteta lainkaan vaan varastoidaan vartioituina maan päälle. Asiaa on käsiteltävä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta ja myös tulevien sukupolvien edut huomioon ottaen. Ruotsin mallin mukaan kansalaisjärjestöille on myönnettävä rahaa valtion tai ydinjäterahaston budjetista tiedottamiseen ja keskustelun ylläpitämiseen korkea-aktiivisen jätteen kaikista ongelmista. Posivan on esitettävä kattava suunnitelma perustuen viimeisiin tutkimustietoihin miten käytetty MOX-eli plutonium-uraani-seospolttoaine sekä käytetty reaktoripolttoaine, joka on syntynyt korkeamman poistopalaman tuloksena soveltuu KBS-menetelmään. Suomen korkea-aktiivisten jätteiden loppusijoitushanke Olkiluodossa on jäädytettävä kunnes kaikki muut vaihtoehdot on selvitetty ja Posiva on suorittanut yllä vaaditut lisäselvitykset.

PERUSTELUT:

USA:n tiedeakatemian sekä Saksan hallituksen mukaan käytetty reaktoripolttoaine on pidettävä eristettynä ihmisistä ja ympäristöstä jopa miljoona vuotta.

Atomivoimaloiden käytetty reaktoripolttoaine on ympäristön ja terveyden kannalta vaarallisinta ihmisen toiminnan aiheuttamaa ainetta. Missään päin maailmaa ei vielä ole keksitty ratkaisua käytetyn polttoaineen ongelmaan. USA:n tiedeakatemian mukaan käytetty reaktoripolttoaine on pidettävä eristettynä ihmisistä ja ympäristöstä 300.000 – 1.000.000 vuotta. Saksan hallitus puolestaan vaatii, että reaktoripolttoaine on sijoitettava turvallisesti suolamuodostumiin, savikerrokseen tai graniittiin miljoonaksi vuodeksi vuodesta 2035 lähtien.

Ruotsissa ja Suomessa loppusijoitushankkeet perustuvat KBS-3 -malliin, joka lähtee siitä, että loppusijoituksen tulee toimia turvallisesti ainakin 100.000 vuotta, mikä on huomattavasti lyhyempi aika kuin yllä mainitun USA:n tiedeakatemian ja Saksan hallituksen suosittama.

Suomessa paikaksi on valittu Olkiluodon saari, josta on hiljattain saatu näyttöä, että sitä ympäröivillä alueilla tapahtui voimakas maanjäristys noin 9.900 vuotta sitten. Oulun yliopiston seismologin Elena Kozovskayan mukaan Perämeren alueen seismisyydestä ei ole riittävästi tutkimustietoa atomivoimalan rakentamispäätöstä varten (Kaleva 21.7.2007, Maanjäristykset mahdollisia Perämerellä).

Joulukuussa 2008 maanjäristys ravisteli Tanskaa ja Etelä-Ruotsia noin 4,7 richteriä. Uppsalan seismologian laitoksen mukaan järistyksen keskus sijaitsi noin 60 kilometriä Malmön itäpuolella. Ruotsin seismologian laitoksen mukaan kyseessä oli erittäin suuri järitys Ruotsin oloissa. Edellisen kerran Ruotsissa maa järisi näin voimakkaasti vuonna 1904.

Historian kuluessa Ruotsissa on tapahtunut seuraavat isot maanjäristykset: (1) 1904 Bohuslänissä 5,4 richteriä (se tuntui Pietarissa asti), (2) 1782 Lidenissä 5 – 6 richteriä, (3) 1759 Bohuslänissä 5,3 richteriä, (4) 1497 Vänernin kohdalla 4,8 richteriä, sekä (5) noin vuonna 1100 Båstad-Torekovin

alueella 7 richteriä. Nyt tapahtunut järjestys 4,7 richteriä on siis kuudes tunnettu 1000 vuoden aikana tapahtunut maanjäristys yli 4,5 richteriä.

Jos mennään 5000 vuotta ajassa taaksepäin, on tapahtunut 11 muinais-maanjäristystä, joiden rekisteröidyt, arvioidut voimakkuudet nousevat 7. richteriin. Jos palataan jääkauden loppuun noin 10.000 – 12.000 vuotta sitten, niin löytyy 68 rekisteröityä maanjäristystä aina 8. richteriin asti. Tämä on selvä geologinen todistusaineisto.

Ydinvoimateollisuus on itsepintaisesti ja kategorisesti pitänyt kiinni vanhentuneesta käsityksestä, jonka mukaan Suomi ja Ruotsi edustavat aluetta, jossa tapahtuu vähän ja pieniä maanjäristyksiä. On myös väitetty, että tulevien 100.000 vuoden aikana voimme olettaa tapahtuvan vain 0,1 maanjäristystä voimakkuudeltaan 7 ja yksi voimakkuudeltaan 6 sekä kymmenkunta maanjäristystä voimakkuudeltaan 5 richteriä. Tähän merkilliseen ennusteeseen, joka ei ole mitenkään ankkuroitu moderneihin geologisiin edistysaskeliin, perustuu ydinvoimateollisuuden koko konsepti korkea-aktiivisen ydinjätteen loppusijoitukseksi turvallisesti kallioperään 100.000 vuodeksi eteenpäin.

Suomessa Posiva on toteuttamassa Olkiluodon korkea-aktiivisten jätteiden loppusijoituslaitosta saman KBS-mallin mukaan kuin SKB Ruotsissa. Suomessakin on historian aikana tapahtunut samantyyppisiä maanjäristyksiä kuin Ruotsissa.

Naiset Atomivoimaa Vastaa ja Naiset Rauhan Puolesta –liikkeet katsovat, että viimeisintä tutkimustietoa tarvitaan alueen seismisyydestä myös loppusijoitusluolan kohdalla. Posivan on esitettävä riippumattomien asiantuntijoiden tutkittavaksi tutkimusaineisto, jossa arvioidaan, miten KBS-3 menetelmän mukaan sijoitettu korkea-aktiivinen jäte käyttäytyy voimakkaan maanjäristyksen sattuessa.

Nykyinen Suomen alue vapautui jääkauden jäästä noin 9.000 vuotta sitten. KBS-3 loppusijoitusmenetelmää on kehitetty viimeisten 30 vuoden ajan antamatta kuitenkaan vastausta siihen, miten se kestäisi uuden jääkauden. Jääkauden aikana esiintyvä jääkerros saattaa olla jopa kolme kilometriä paksu. Jään paino painaa kallioperää alas ja lisää kapseleihin kohdistuvaa räsitystä. Mannerjään vetäytyessä sulava vesi, jolla on korkea happipitoisuus saattaa tunkeutua loppusijoitustunneleihin vahingoittaen kuparikapseleita korroosiolla. Tulee tapahtumaan monta suurta maanjäristystä, kun maa jääkauden aikana painautuu alas ja nousee jälleen. Tämä saattaa vahingoittaa kalliota ja kuparikapseleita. Lisäksi pohjavesi, jolla on korkea suolapitoisuus, saattaa joko jääkauden tai jonkin muun häiriön johdosta tunkeutua loppusijoitustunneleihin vahingoittaen kuparikapseleita suojavaa bentoniitti savea.

Ruotsissa on vaadittu, että SKB:n tulee esittää KBS-mallille vaihtoehtoja; kuivakalliovarastointia (Dry Rock Deposit), syviä porareikiä jne. Skånen maanjäristyksen valossa pitäisi nyt kiireesti käynnistää keskustelu Posivan ja SKB:n loppusijoitusmallin turvallisuudesta myös Suomessa.

Posivan on näistäkin asioista esitettävä riippumattomien asiantuntijoiden tutkittavaksi tutkimusaineisto, jossa arvioidaan, miten KBS-3 menetelmä kestää uuden jääkauden.

MOX-seospolttoaine

Posivan tutkimusaineistossa ei ole perusteellisesti selvitetty miten käytetty MOX-eli plutonium-uraani-seospolttoaine sekä käytetty reaktoripolttoaine, joka on syntynyt korkeamman poistopalaman tuloksena soveltuu KBS-menetelmään. Reaktorissa käytetty poistopalama ja MOX-seospolttoaineen käyttö vaikuttaa ratkaisevasti loppusijoituksen vaativuuteen ja sen tuottamiin lähes ikuisuutta kattaviin riskeihin.

Rakenteilla oleva OL 3-reaktori kuten mahdolliset uudet reaktorit, joiden tuottamaa jätettä varten Posiva haluaa laajentaa loppusijoitusluola on suunniteltu toimimaan korkeammalla poistopalamalla. Tällä tavalla syntynyt jäte on radioaktiivisempaa, haurampaa ja helpommin liukenevaa.

Reaktorissa käytetty poistopalama samoin kuin MOX-seospolttoaineen käyttö vaikuttaa siis ratkaisevasti loppusijoituksen vaativuuteen ja sen tuottamiin lähes ikuisuutta kattaviin riskeihin.

Tähän liittyen IAEA totesi syyskuussa 2007 (Selection of Away-From-Reactor Facilities for Spent Fuel Storage, A Guidebook): ”Polttoaineen korkeampi poistopalama vaikuttaa ratkaisevasti varastointiin ja varastointijärjestelmien toteuttamiseen johtuen korkeammasta kuumuudesta, joka nousee suhteessa palaamisasteeseen. Tämä edellyttää mm. varastointijärjestelmältä tehokkaampaa jäähdyttämistä.”

Nirexin mukaan, joka vuoteen 2006 asti oli vastuussa Englannin ydinjätteistä, painevesireaktorin polttoaine, jonka poistopalama on 55 GWd/tU olisi koko varastointiaikana 50 prosenttia radioaktiivisempi kuin polttoaine, joka on tuotettu 33 GWd/tU poistopalamalla. Näin ollen käytetyn polttoaineen loppusijoitus vaatii huomattavasti enemmän etäisyyttä jätekapseleiden välillä (New Scientist, 09 April, 2008).

Ennen kuin Posivalle annetaan minkäänlaista lupaa edetä Olkiluodon loppusijoituslaitoksen suunnittelussa ja rakentamisessa on korkean poistopalaman käytetyn polttoaineen käyttäytymistä ja sen loppusijoittamiseen liittyvät riskit perusteellisesti tutkittava.

Ottaen huomioon, että ei ole mitään takeita siitä ettei muiden EU-maiden korkea-aktiivisia jätteitä tulla sijoittamaan Olkiluotoon Posivan on esitettävä viimeisintä tutkimustietoa myös MOX-polttoaineen erikoispiirteistä koskien loppusijoitusta.

Euroopassa noin 40 reaktorissa (Belgia, Saksa, Ranska, Sveitsi) voidaan käyttää MOX-polttoainetta kuten rakenteilla olevassa Olkiluoto 3.

Ruotsissa käydään vilkasta keskustelua KBS-3 menetelmästä

Ruotsissa on viime aikoina käyty ja käydään hyvin vilkasta keskustelua KBS-3 menetelmästä.

Syksyllä 2007 kolmen Tukholman teknillisen korkeakoulun (Kungliga Tekniska Högskolan) tutkijan, Gunnar Hultquistin, Gunnar Wikmarkin ja Peter Szakálosin julkaisemien tutkimustulosten mukaan reaktorin käytetyn polttoaineen loppusäilytys kuparikapseleissa ei ole turvallista. Toisin kun tähän asti on luultu, korroosio iskee kupariin myös hapettomassa vedessä. Tämä merkitsee sitä, että kapselit kestävät pahimmassa tapauksessa vain tuhat, eikä sataatuhatta vuotta.

Maaliskuun lopulla 2008 valmistui Ruotsin säteilyviranomaisten (SKI = Statens Kärnkraftsinspektion ja SSI = Statens strålskyddsinstitut) yhteinen KBS-menetelmän turvallisuusselostuksen arviointi. Viranomaisten mukaan selostuksessa on vakavia puutteita. Mitä tapahtuisi jos esimerkiksi aikaisessa vaiheessa sattuu vuoto? KBS-menetelmän ja syvien porausreikien välinen vertailu puuttuu, jne. SSI:n mukaan selostus ei edes täytä muutamassa tapauksessa lain asettamia vaatimuksia.

Yllä oleva kritiikki on otettava vakavasti, sillä maaliskuussa 2008 Karl-Inge Åhäll, Karlstadin yliopiston kallioperägeologian professori, totesi (Stockholms Fria Tidning), että jos tapahtuu vuoto KBS-varastossa 500 metrin syvyydessä radioaktiiviset aineet voivat suhteellisen nopeasti nousta lähelle maanpintaa liikkuvan pohjaveden kautta.

Eräiden asiantuntijoiden mukaan tilojen sijoittaminen sisämaahan olisi pohjavesivirtojen kannalta turvallisempi vaihtoehto kuin rannikkovaihtoehto, jossa pohjavesivirrat kulkevat kohti Itämeren. Toiset asiantuntijat, kuten muun muassa yllä mainittu Karl-Inge Åhäll, ovat peräänkuuluttaneet tutkimusta 3 – 5 kilometrin syvistä porausreijistä vaihtoehtoisena loppusijoitusvaihtoehtona. Myös Leif Bjelm, Lundin yliopiston teknisen geologian professori, on sitä mieltä, että SKB ei ole ottanut huomioon viime vuosien poraustekniikan edistystä. Tänä päivänä ei ole vaikeata porata sellaisia syviä reikiä, jotka soveltuisivat reaktorin käytetyn polttoaineen sijoittamiseksi.

Toinen menetelmä on kallioperän kuivavarastointi (DRD), jossa jäte on suojattuna mutta edelleen saavutettavissa hätätilanteessa, tulevaisuuden uusia teknologioita varten, jne.

Näistä asioista ei ole käyty minkäänlaista keskustelua Suomessa.

Ruotsissa sen sijaan säteilysuojainstituutin (Statens strålskyddsinstitut) ja atomivoimaviranomaisen (Statens Kärnkraftsinspektion) asettama tarkasteluryhmä, joka on käynyt läpi Ruotsin loppusijoituksesta vastaavan SKB:n (Svensk kärnbränslehantering) alustavan turvallisuusarvioinnin, tuli jo vuoden 2006 lopussa tulokseen, että nyt tarvitaan aikaa ja pohdintaa, ennen kuin päätöksiä tehdään menetelmästä ja loppusijoituspaikasta. Ryhmän esittämän raportin mukaan ”viranomaisen mielestä suhteellisen tiukka aikataulu muodostaa tärkeimmän syyn sille, että SKB:n hakemuksen (loppusijoituspaikka) perustana olevat asiakirjat saattavat olla riittämättömät”.

Ryhmä kritisoi myös sitä, että SKB ei ole käsitellyt kaikkia niitä kysymyksiä, joita yritys itse aikoinaan suunnitteli käsittelevänsä ja että SKB on muuttanut omia aikaisempia vaatimuksia ja toivomuksia loppusijoituspaikkatutkimusten aikana.

Koska SKB ja Posiva ovat tehneet hyvin läheistä yhteistyötä loppusijoituksesta tämä pätee todennäköisesti myös Posivan suhteen, jonka toiminnasta Suomen kansalaisilla on hyvin niukasti tietoa.

Kansalaiset ja kunnat Ruotsissa on kytketty vahvasti loppusijoitusprosessiin siitä huolimatta ettei Ruotsi ole vielä edes päättänyt mille paikkakunnalle loppusijoitusluola tullaan rakentamaan. Tilanne on aivan päinvastainen Suomessa, missä suurin osa kansalaisista ei edes tiedä, että loppusijoitusluola ollaan rakentamassa Olkiluotoon.

Kalmarin läänin alueliitto (Regionförbundet i Kalmar län) käytti vuoden 2008 aikana 2 miljoonaa kruunua kansalaisten ja kuntien tietotason nostamiseen siitä miten mahdollinen loppusijoitus läänissä vaikuttaisi alueen eri toimintoihin. Kampanja on Svensk kärnkraftsinspektionin (SKI), siis valtion viranomaisen kustantama.

Alueliitto teki alueellisia analyysejä ja informaatioiskuja liittyen seitsemään teemaan:

- alueellinen infrastruktuuri; analyysi siitä miten loppusijoitusvarasto/luola ja kapselointilaitos vaikuttaisi työmarkkinoihin ja liikenteeseen läänissä
- alueelliset ympäristötavoitteet; miten odotettavissa oleva liikenteen kasvaminen vaikuttaisi alueellisiin ympäristötavoitteisiin
- alueellinen matkailu; miten mahdollinen loppusijoitusluola vaikuttaisi läänin matkailuun
- alueellinen profilointi ja yhteiskunnallinen vuoropuhelu; seminaari siitä miten loppusijoitusluola vaikuttaisi Kalmarin läänin imagoon
- kansanterveys; seminaari siitä miten mahdollinen loppusijoitusluola vaikuttaisi kansanterveyteen.

Alueliitto katsoo, että jos loppusijoitusluola sijoitetaan Kalmarin läänin kyse tulee olemaan Ruotsin historian suurimmasta teollisesta sijoituksesta, joka vaikuttaa monella tavalla läänin kehitykseen. Kyse on kuitenkin siitä, miten se vaikuttaa, korostaa alueliitto.

Ruotsissa kansalaisjärjestöille myönnetään rahaa ydinjätehuolto-rahastosta tiedottamiseen ja keskustelun ylläpitämiseen loppusijoitusratkaisusta, mikä on huomattavasti lisännyt kansalaisten tietotasoa asiasta. Rahallinen tuki mahdollistaa kansalaisjärjestöille toimistojen ylläpitämisen, eri asiantuntijoiden kuulemisen, seminaarien ja konferenssien järjestämisen sekä infomaatiomateriaalin julkistamisen ja jakelun.

Kansalaisjärjestöt ovat myös jo muutaman vuoden ajan olleet kytkettynä neuvotteluprosessiin, jonka puitteissa muutama kerta vuodessa pidetään yhteiskokouksia. Näihin tilaisuuksiin osallistuvat valtion viranomaisen (SKI, SSI), kyseessä olevien läänien ja kuntien edustajien sekä SKB:n edustajien lisäksi myös ne kansalaisjärjestöt, jotka ovat saaneet rahallista tukea tiedottamiseen. Heillä on sekä puhe- että lausuntomahdollisuus ja -oikeus.

Naiset Atomivoimaa Vastaan ja Naiset Rauhan Puolesta vaativat, että Suomessakin valtio tai atomienergiayhtiöt demokratian nimissä pikaisesti suuntaa varoja kansalaisjärjestöille tällaiseen toimintaan.

Ruotsin säteilyturvaviranomainen SSI (Statens strålskyddsinstitut) pysäytti toukokuussa 2007 matala- ja keski-aktiivisen jätteen varastoinnin Forsmarkin loppusijoituspaikassa, jonka piti olla turvallinen 500 vuotta. SKB, joka vastaa jätteistä, ei noudata SSI:n säteilyturvavaatimuksia (Statens strålskyddsinstitut, pressmeddelande 30 maj 2007, SSI stoppar deponering av kärnavfall). SSI:n tiedotteessa kerrottiin että instituutti asettaa kovia vaatimuksia jätteiden loppusijoitukselle. Sen on tapahduttava niin, että se on turvallista ihmiselle ja ympäristölle sekä tänään että tuhansia vuosia eteenpäin.

Ongelmat matala- ja keskiaktiivisten jätteiden kohdalla eivät ennusta hyvää korkea-aktiivisten jätteiden varastoinnille.

Lopuksi muistutus siitä, miten Ruotsin entinen pääministeri Göran Persson arvioi KBS-3 menetelmää Ruotsin sosiaalidemokraattien puoluekokouksessa marraskuun 2005 alussa:

”Itse muutuin vakuuttuneeksi atomivoiman vastustajaksi, kun aloin tutustua jättekysymyksiin. Jos on vierailut Oskarshamnin laboratorioissa ja nähnyt miten loppusijoitus tullaan hoitamaan, niin tuntee vaistomaisesti, että tämä (menetelmä) ei ole moderni.”

Naiset Atomivoimaa Vastaan ja Naiset Rauhan Puolesta –liikkeet vaativat, että

Suomen hallituksen on välittömästi ryhdyttävä selvittämään perusteellisesti kaikissa EU-elimissä, voiko Suomi kieltää ulkomailla syntyneen radioaktiivisen jätteen varastoimisen tai loppusijoittamisen Suomen maaperään. Suomen korkea-aktiivisten jätteiden loppusijoitushanke Olkiluodossa on jäädytettävä kunnes tämä asia on loppuun asti selvitetty ja tulos on saatettu laajasti kansalaisten tietoon.

PERUSTELUT:

Voiko Suomi kieltää ulkomailla syntyneen radioaktiivisen jätteen varastoimisen tai loppusijoittamisen Suomen maaperään?

Vaikka Suomi ja Ruotsi ovat yhteisesti kehittäneet KBS-menetelmän, näyttää siltä, että Suomi on ensimmäisenä maailmassa ottamassa loppusijoitusluolansa käyttöön.

Upsala Nya Tidning –lehdessä kerrottiin 12.3.2007, että ”Suomi lähestyy loppusijoitusta ennätysajassa”, kun taas Ruotsissa keskustellaan vielä paikan valinnasta. Valtiollisen ympäristöviranomaisen lehdessä (Naturvårdsverket, Miljöaktuellt april 2007) kerrotaan Ruotsin ympäristöoikeuden (Miljööverdomstol) ympäristöneuvoksen Sven Bengtssonin lausuneen, että on mahdollista, että loppusijoituspaikan rakentamisen aloitus siirtyy vuoteen 2022. Suomessa Olkiluodon loppusijoitusluola on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2020. Lehdessä kerrotaan, että kun SKB:n hakemus jätetään vuonna 2009 ympäristöoikeudelle tutkittavaksi, se tulee olemaan Ruotsin kaikkien aikojen suurin ympäristöoikeuskäsittely.

Sekä atomienergiajärjestö IAEA:ssa (Multilateral Approaches to the Nuclear Fuel Cycle) että EU:n tasolla on mainittu muutamien yhteisten loppusijoituspaikkojen olevan ratkaisu kaikkien maiden jäteongelmiin.

Jo helmikuussa 2005 EU:n energiakomissaari Andris Piebalgs painotti eräässä seminaarissa Brysselissä, että EU:n on ratkaistava korkea-aktiivisen jätteen ongelma. Hän vaati yhteisiä

hankkeita (joint undertakings) geologisiksi ratkaisuksi ja korosti, että hän ei puhu nyt uudesta teknologisesta tutkimuksesta vaan tutkimuksesta, joka nimenomaan koskee paikan sopivuutta, paikan, joka voisi toimia "isäntänä" (englanniksi host) loppusijoitukselle.

Saksalaisessa Capital-talouselhdessä esitettiin 4.10.2006 Olkiluoto sopivana paikkana EU-alueen käytetylle reaktoripolttoaineelle sopivaa maksua vastaan. Kehuttiin atomivoimamyönteistä ilmapiiriä, vähäistä asukasmäärää Olkiluodon alueella ja muistutettiin alueen heikosta taloudellisesta tilanteesta.

Saksalaisen energijätin E.ON:in vuosikokouksessa Essenissä 3.5.2007 yhtiön pääjohtaja Wulf Bernotat totesi yleisön edessä, että jos E.ON tuottaa käytettyä reaktoripolttoainetta Suomessa, se jää Suomeen loppusijoitettavaksi. Kysymykseen onko E.ON:illa suunnitelmia tuoda muuta kuin Suomessa tuotettua korkea-aktiivista jätettä Suomeen, hän vastasi, että se on poliittinen päätös, joka tehdään Suomessa.

Syyskuussa 2007 Euroopan neuvosto (Council of Europe, Parliamentary Assembly) esitti komitearaportin "Radioactive waste and protection of the environment" (Doc. 11377, 17 September 2007), jonka sivulla 7 todetaan, että Tokion vuoden 2005 kansainvälinen konferenssi, koskien radioaktiivisten jätteiden turvallista sijoittamista totesi, että monella maalla on verrattain vähän radioaktiivista jätettä ja tulisi suhteettoman kalliiksi jos jokainen rakentaisi oman geologisen loppusijoitustilan. Tästä syystä on alueellisella tasolla, EU:n tuella, ryhdytty tutkimaan mahdollisuutta rakentaa alueellinen loppusijoitustila, johon sijoitettaisiin monen maan radioaktiiviset jätteet.

Kesäkuussa 2008 EU:n korkeantason työryhmä, joka käsittelee atomivoiman turvallisuutta ja jätehuoltoa julkaisi lehdistötiedotteen, jossa kerrottiin 27 jäsenmaan ydinturvallisuusviranomaisten päässeen yhteisymmärrykseen lujittaakseen edelleen ydinturvallisuus- ja ydinjätehuollon yhteistyötä EU:ssa.

Ruotsin televisiuutisissa todettiin heinäkuussa 2008, että tarve ratkaista kasvihuoneilmiö voi johtaa siihen, että Forsmark, joka on yksi Ruotsin kahdesta ehdotetusta loppusijoituspaikkakunnasta, saattaa tulevaisuudessa joutua vastaanottamaan käytettyä polttoainetta muista EU-maista. Lakialoitteesta koskien EU-sääntöjä ydinturvallisuudelle ja jätteiden loppusijoitukselle on neuvoteltu jo vuosia Brysselissä. EU-komission energia-asioiden puhemies kertoi Ruotsin Upplandin TV4-uutisille, että nimenomaan jätekysymyksissä on päästy lähemmäksi yhteistä ratkaisua kuin muissa atomivoimaa liittyvissä kysymyksissä. Uutiskanava korostaa, että Ruotsissa ja Suomessa ollaan päästy pisimmälle loppusijoitussuunnitelmissa. (nyhetskanalen.se, tisdagen den 22 juli, Utländska atomsopor)

Eurooppalainen SAPIERR –yhteistyöprojekti (Support Action on a Pilot Initiative for European Regional Repositories) aloitettiin vuonna 2002. Sen tavoitteena on löytää ylikansallisia loppusijoitusratkaisuja radioaktiivisille jätteille. Projektiin osallistuu 21 maata. Suomi ja Ruotsi, jossa loppusijoitussuunnitelmat ovat edenneet pisimmälle Euroopassa eivät osallistu projektiin kuten ei myöskään Ranska ja Saksa. Tavoitteena on kuitenkin saada kaikki EU-maat mukaan yhteistyöhön ja tilanne Suomen kohdalla saattaa kuitenkin muuttua lähiaikoina joko painostuksen tai rahan tarpeen johdosta.

Suomen laki lähtee siitä, että vain suomalainen radioaktiivinen jäte voidaan varastoida ja loppusijoittaa Suomessa.

Kansainvälisten sopimusten mukaan luokitellaan jäte resurssiksi, ja EU-lait puolestaan kieltävät jäsenmaita laatimasta lakeja, jotka rajoittavat tavaroiden ja palvelujen vapaata liikkumista sisämarkkinoilla.

Per Cramér, EU- ja kansainvälisen oikeuden professori Göteborgin kauppakorkeakoulusta, katsoo, että Ruotsi voidaan pakottaa ottamaan vastaan ydinjätettä EU:sta. Ruotsin EU-jäsenyysneuvotteluissa vuonna 1994 laadittiin pöytäkirjajulistus, joka kieltää ulkomaisen ydinjätteen välivarastoinnin ja loppusijoituksen Ruotsiin. Suomi esitti vastaavanlaisen julistuksen.

Cramér korostaa kuitenkin, että on lievästi sanoen naiivia uskoa, että julistuksella olisi jotain oikeudellista arvoa. Olisi diskriminoivaa kieltää kansallisten etujen vuoksi yksi EU:n pääperiaatteista, nimittäin tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuminen, hän toteaa. Cramérin mielestä olisi ruotsalaisten kannalta tärkeää selvittää tämä oikeudellinen ongelma perusteellisesti, jotta Ruotsi voisi saada edes poliittisen vahvistuksen julistuksen oikeudellisesta arvosta.

Myös Göran Forsberg, Göteborgin yliopiston sosiologi kiinnitti kesäkuussa 2008 Ruotsin radion haastattelussa huomiota siihen, että EU:ssa keskustelu yhteistyöstä liittyen loppusijoitukseen on viime aikoina vilkastunut. Hän on seurannut loppusijoituskeskustelua jo viisitoista vuotta. Hänen tulkintansa on, että asiaa ei tulla hoitamaan direktiiveillä ja pakolla vaan vapaaehtoisuusteistyöllä.

Tilanteessa, jossa OL 3 –projektin kustannukset ovat kaksinkertaistumassa ja jossa ei ole kokonaiskuvaa loppusijoitusprojektin lopullisista kustannuksista saattaa kiusaus olla suuri kattaa raha-aukkoja vastaanottamalla vapaaehtoisesti maksua vastaan korkea-aktiivisia jätteitä muualta.

Koska loppusijoitusasia on käsiteltävä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta ja myöskin tulevien sukupolvien etuja ajatellen on kansalaisten ensisijaisen tärkeätä tietää kuka kantaa lopullisen vastuun loppusijoituspäätöksestä; Suomen poliittiset päättäjät, EU vaiko energiayritysten hämärä harmaa eminenssi?

Tulevaisuudessa atomivoimayhtiöiden omistussuhteet saattavat helposti johtaa siihen, että tulee olemaan vaikeata määritellä, mikä on loppujen lopuksi suomalaista jätettä. Ulkomaiset energiayhtiöt saattavat tulevaisuudessa olla enemmistöosakkaina suomalaisissa atomivoimayhtiössä, ja puolestaan suomalaiset yhtiöt saattavat omistaa enemmistöosuuksia muiden maiden atomivoimaa tuottavissa energiayhtiöissä.

Naiset Atomivoimaa Vastaan ja Naiset Rauhan Puolesta -liikkeet vaativat, että koska vastuu jätteistä Suomen ydinenergialain (990/1987) pykälän 34 mukaan loppujen lopuksi jää valtiolle, eli Suomen kansalaisille, Suomenkin osalta selvitetään perusteellisesti voiko Suomi kieltää ulkomailla syntyneen radioaktiivisen jätteen varastoimisen tai loppusijoittamisen Suomen maaperään. Suomen korkea-aktiivisten jätteiden loppusijoitushanke Olkiluodossa on jäädytettävä kunnes tämä asia on loppuun asti selvitetty ja tulos on saatettu laajasti kansalaisten tietoon.

Helsingissä 5.1.2009

Naiset Atomivoimaa Vastaan – liike

Ulla Klötzer
Järvikyläntie 6, 02780 Espoo
ullaklotzer(at)yahoo.com
puh: 81 01 67 tai 050-569 0967

Naiset Rauhan Puolesta -liike

Lea Launokari
Kaksosmäki 24, 02400 Kirkkonummi
lea.launokari(at)nettilinja.fi
puh: 298 1588 tai 050-552 2330